

Sygn. akt XVII AmC 38/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 08 lutego 2012r.

Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów

w składzie:

Przewodniczący: SSO Maria Witkowska

Protokolant: asystent sędziego Joanna Pączkowska

po rozpoznaniu w dniu 08 lutego 2012r. w Warszawie na rozprawie

sprawy z powództwa (...) z siedzibą w P.

przeciwko Wyższej Szkole (...) w P.

o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone

I. Uznaje za niedozwolone i zakazuje stosowania przez Wyższą Szkołę (...) w P. w obrocie z konsumentami postanowień wzorca umowy o następującej treści:

„Opłata za odstąpienie od umowy – 800 zł”.

II. Zasądza od Wyższej Szkoły (...) w P. na rzecz (...) z siedzibą w P. kwotę 360 zł (trzysta sześćdziesiąt złotych) tytułem kosztów zastępstwa procesowego.

III. Poleca pobranie Kasie Sądu Okręgowego w Warszawie od Wyższej Szkoły (...) w P. kwotę 600 zł (sześćset złotych) tytułem opłaty stałej od pozwu, od uiszczenia której powód był zwolniony z mocy prawa.

IV. Zarządza publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt Wyższej Szkoły (...) w P..

SSO Maria Witkowska

Sygn. akt XVII AmC 38/11

UZASADNIENIE

W dniu 03 stycznia 2011 roku powód - (...) z siedzibą w P. wniósł pozew przeciwko pozwanemu – Wyższej Szkole (...) w P., w którym domagał się uznania za niedozwolone postanowienia zawartego w stosowanym przez niego wzorcu umownym o treści: **„Opłata za odstąpienie od umowy – 800 zł”**.

Powód wniósł ponadto o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania według norm przepisanych.

Swoje roszczenie powód oparł na fakcie, że pozwany prowadzi działalność w zakresie szkolnictwa wyższego, w ramach której posługuje się przygotowanym przez siebie wzorcem umowy zawierającym zakwestionowane postanowienie umowne. Jako dowód powód załączył do pozwu przedmiotowy wzorzec – Załącznik do umowy I st.

W ocenie powoda wskazane postanowienie umowne stanowi niedozwoloną klauzulę abuzywną, natomiast wzorzec umowy stosowany przez pozwanego jest rażąco sprzeczny z dobrymi obyczajami i narusza uzasadnione interesy konsumentów.

Powód wywiódł, że zakwestionowana klauzula powinna zostać uznana za niedozwoloną, gdyż w sposób sprzeczny z prawem przewiduje rażąco wygórowane odstępnę.

Pozwany w odpowiedzi na pozew wniósł o: połączenie niniejszej sprawy oraz spraw o sygnaturach XVII AmC 45/11, XVII AmC 44/11 oraz XVII AmC 40/11 do łącznego rozpoznania; oddalenie powództwa w całości; przeprowadzenie dowodów wskazanych w uzasadnieniu odpowiedzi na pozew na okoliczności w nim powołane; zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania w sprawie, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych oraz 34,00 zł tytułem opłaty skarbowej za pełnomocnictwo, w tym ewentualnie również w oparciu o dyspozycję art. 103 kpc.

Pozwany wskazał, że kwestionowane przez powoda postanowienie zawarte w pkt. 9 załącznika do wzorca umowy należy w szczególności interpretować przy uwzględnieniu całości treści kwestionowanego postanowienia wzorca umownego, które brzmi: Kandydat na I rok studiów, który nie podejmie studiów albo Student, który złoży wniosek o skreślenie z listy studentów przed ukończeniem I semestru, uiszcza opłatę za odstąpienie od umowy ustaloną w trybie § 1 ust. 1. (...). Kandydat na I rok studiów jest zwolniony z ponoszenia opłaty za odstąpienie od umowy, jeżeli złoży pisemne oświadczenie o rezygnacji ze studiów przed dniem 31 sierpnia. Nadto, według pozwanego, należy również uwzględnić całość treści wzorca umownego, a zwłaszcza § 1 ust. 1, § 1 ust. 5, § 21.

Pozwany wywiódł, iż interpretacja kwestionowanego przez powoda postanowienia wzorca umownego wskazuje że:

- nie jest tak, że zastrzeżenie na rzecz konsumenta we wzorcu umownym obowiązku zapłaty odstępnego w sytuacji odstąpienia do umowy, jest niedopuszczalne. Przeciwnie, zasadą jest dopuszczalność tego rodzaju postanowień względem konsumentów. Brak jest identycznych lub podobnych postanowień umów na tzw. szarej liście klauzul niedozwolonych, zgodnie z art. 385 kc.

- wysokość zastrzeżonego odstępnego nie należy do rażąco wysokich. Mając na uwadze długość trwania umowy określanej wzorcem, zastrzeżone odstępnę stanowi ok. 7 % jej całkowitej wartości. Obowiązek odstępnego powstaje bowiem wyłącznie w przypadku studentów I roku I semestru.

- fakt zastrzeżenia odstępnego oraz jego wysokość na poziomie wskazanym w pkt. 2 powyżej jest zgodna z powszechnie przyjętymi, dobrymi obyczajami w tym zakresie. Taka praktyka jest ogólnie stosowana i wynika z przepisów kodeksu cywilnego.

- fakt zastrzeżenia odstępnego oraz jego wysokości na poziomie wskazanym w pkt. 2 powyżej nie ma możliwości, by rażąco negatywnie wpływał na interesy konsumenta - studenta.

Pozwany podniósł, iż postanowienie kwestionowanego przez powoda pkt. 9 załącznika do wzorca umowy pozwanego należy interpretować i oceniać również w świetle zwykłego, przeciętnego sposobu realizacji i stosowania tego wzorca przy zawieraniu przez pozwanego umów z konsumentem oraz w świetle zwykłej, przeciętnej działalności prowadzonej przez pozwanego, to jest tzw. czynników subiektywnych. W tym zakresie pozwany podkreślił, że przedmiotowe postanowienie stanowiło reakcję na nagminne praktyki studentów polegające na wpisywaniu się na kilka kierunków studiów na kilku uczelniach wyższych (w tym pozwanego), pobieranie w każdej z tych uczelni przez okres jednego semestru dydaktycznego stypendiów i zapomóg finansowych, wykreślanie się z listy studentów, a następnie ponawianie procedury po upływie roku. Jak podał, taka praktyka doprowadzała do błędnego i niesprawiedliwego rozdysponowywania funduszy publicznych. Nadto, zwyczajowo opłata nie jest pobierana od konsumentów - studentów, którzy złożą taki wniosek ze wskazaniem na szczególne zawodowe lub osobiste okoliczności. Pozwany

wskazał także, iż kwestionowane przez powoda postanowienie wzorca umownego nie było nigdy przedmiotem sporów lub kwestionowania przez konsumentów - studentów pozwanej.

Powyższe, zdaniem pozwanego nie pozwala na uznać, że kwestionowane przez powoda postanowienie wzorca umownego jest sprzeczne z dobrymi obyczajami lub narusza w sposób rażący interes konsumenta. Nie zachodzi bowiem nieusprawiedliwiona dysproporcja praw i obowiązków stron zawieranej umowy sprzedaży na niekorzyść konsumenta. Brak jest również innych negatywnych skutków po stronie konsumenta, jak przykładowo niewygodna organizacyjna, strata czasu, nierzetelność traktowania itd. Nie jest wykorzystywana niewiedza, dezorientacja konsumenta ani nie jest on wprowadzany w inny sposób w błąd w zakresie w jakim mogłoby to wpłynąć na jego decyzję odnośnie zawarcia umowy z pozwanym.

Niezależnie od powyższego, pozwany wskazał, że nie stosuje w chwili obecnej wzorca umowy, którego dotyczy niniejsze postępowanie i nie stosował tego wzorca umowy również w chwili wnoszenia pozwu. Pozwany podniósł, iż zmienia wzorce umów każdego roku. Natomiast przedmiotowy wzorzec umowy był stosowany w czasie naboru na poprzedni rok akademicki, to jest głównie w okresie pierwszej połowy roku 2010 roku.

Jako dowody w niniejszej sprawie pozwany wskazał wzorzec umowy, przesłuchanie stron, zeznania świadka A. A..

Rozpoznając sprawę Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów ustalił następujący stan faktyczny:

Pozwany – Wyższa Szkoła (...) w P. jest uczelnią niepubliczną wpisaną do rejestru uczelni niepublicznych i związków uczelni niepublicznych prowadzonego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, pod liczbą porządkową (...).

Pozwany posługiwał się w obrocie z konsumentami wzorcem umownym stanowiącym Załącznik 1 do Umowy o warunkach odpłatności za studia pierwszego stopnia, który zawierał zakwestionowane przez powoda postanowienie o następującej treści:

„Opłata za odstąpienie od umowy – 800 zł”. (k. 9, 54, 49-52 akt).

W odpowiedzi na pozew pozwany nie zaprzeczył, iż stosował wzorzec przedstawiony przez powoda w okresie 6 miesięcy przed wytoczeniem przez niego powództwa w niniejszej sprawie. Pozwany nie kwestionował, iż w stosowanym przez niego wzorcu zawarte jest powołane w pozwie postanowienie. Nie zaprzeczył także, aby stosował wskazane postanowienie, w związku z czym okoliczności te należało uznać za przyznane.

Wobec nie zakwestionowania wiarygodności wzorca umownego, ani niezgodności kwestionowanego postanowienia z treścią postanowienia zawartego we wzorcu należało uznać za udowodnione, iż było ono stosowane przez pozwanego w terminie pozwalającym na wytoczenie powództwa w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone zgodnie z art. 479³⁹ kpc.

W tym stanie faktycznym Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów zważył, co następuje:

Sąd poddał treść przedmiotowego postanowienia wzorca umownego ocenie prawnej w kontekście czy ma ono charakter niedozwolonego postanowienia umownego w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. i w konsekwencji uznał, iż powództwo jest uzasadnione.

Należy podkreślić, że w postępowaniu o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone Sąd dokonuje abstrakcyjnej oceny wzorca celem ustalenia, czy zawarte w nim klauzule mają charakter niedozwolonych postanowień umownych w rozumieniu art. 385¹ k.c. Niedozwolone postanowienia umowne określają przepisy art. 385¹ – 385³ k.c., mające na celu ochronę konsumenta przed niekorzystnymi postanowieniami umowy łączącej go z profesjonalistą.

W myśl art. 385¹ § 1 k.c., za niedozwolone postanowienia umowne uznaje się postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nie uzgodnione indywidualnie, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

Z przytoczonego sformułowania wynika zatem, że możliwość uznania danego postanowienia umownego za niedozwolone i wyeliminowanie go z praktyki stosowania zależna jest od spełnienia następujących przesłanek:

- 1) postanowienie nie zostało uzgodnione indywidualnie, a więc nie podlegało negocjacom;
- 2) ukształtowane w ten sposób prawa i obowiązki konsumenta pozostają w sprzeczności z dobrymi obyczajami;
- 3) ukształtowane we wskazany sposób prawa i obowiązki rażąco naruszają interesy konsumenta;
- 4) postanowienie umowy nie dotyczy sformułowanych w sposób jednoznaczny głównych świadczeń stron, w tym ceny lub wynagrodzenia.

Powyższe przesłanki muszą zostać spełnione łącznie, natomiast brak jednej z nich skutkuje tym, iż Sąd nie dokonuje oceny danego postanowienia pod kątem abuzywności.

Analizując zakwestionowane przez powoda postanowienie w oparciu o w/w kryteria, nie budzi wątpliwości Sądu, że konsumenci nie mają wpływu na jego treść, a zatem należało uznać, że postanowienie nie jest z nimi uzgadniane indywidualnie.

Przedmiotowe postanowienie nie dotyczy także świadczenia głównego wynikającego z umowy, a jedynie opłaty za odstąpienie od umowy.

Do rozstrzygnięcia pozostała zatem jedynie kwestia, czy zakwestionowane przez powoda postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy.

Należy wskazać, że „dobre obyczaje” to reguły postępowania niesprzeczne z etyką, moralnością i aprobowanymi społecznie obyczajami. Za sprzeczne z dobrymi obyczajami można uznać także działania zmierzające do niedoinformowania, dezorientacji, wywołania błędnego przekonania konsumenta, wykorzystania jego niewiedzy lub naiwności, a więc działania potocznie określane jako nieuczciwe, nierzetelne, odbiegające od przyjętych standardów postępowania. Pojęcie „interesów konsumenta” należy rozumieć szeroko, nie tylko jako interes ekonomiczny, mogą tu wejść w grę także inne aspekty: zdrowia konsumenta (i jego bliskich), jego czasu zbędnie traconego, dezorganizacji toku życia, przykrości, zawodu itp. Naruszenie interesów konsumenta wynikające z niedozwolonego postanowienia musi być rażące, a więc szczególnie doniosłe. Pojęcie „dobrych obyczajów” (w szczególności w stosunkach umownych między profesjonalistą a konsumentem) zdefiniowała judykatura - w orzeczeniu SN z 13 lipca 2005 r., I CK 832/04, IC Biul. SN 2006, nr 2, s. 86 wskazano, iż za „sprzeczne z dobrymi obyczajami” należy uznać wprowadzenie klauzul godzących w równowagę kontraktową, zaś „rażące naruszenie interesów konsumenta” polega na nieusprawiedliwionej dysproporcji praw i obowiązków na niekorzyść konsumenta w określonym stosunku umownym.

W świetle powyższego Sąd uznał, że kwestionowana przez powoda klauzula o treści „**Oplata za odstąpienie od umowy – 800 zł**” stanowi niedozwolone postanowienie umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c.

Przedmiotowa klauzula przewiduje de facto odstępnę w kwocie 800 zł, które konsument rezygnujący ze studiów w Wyższej Szkole (...) ma zapłacić pozwanemu. Przy czym należy zgodzić się z pozwanym, iż możliwe jest zastrzeżenie odstępnego we wzorcu umownym stosowanym przez przedsiębiorcę w obrocie z konsumentami na podstawie art. 396 kc. Jak wynika jednak z treści art. 385³ pkt 17 kc odstępnę to nie może być rażąco wygórowane. Zgodnie z powołanym przepisem w razie wątpliwości uważa się bowiem, że niedozwolonymi postanowieniami umownymi są te,

które w szczególności nakładają na konsumenta, który nie wykonał zobowiązania lub odstąpił od umowy, obowiązek zapłaty rażąco wygórowanej kary umownej lub odstępnego.

W ocenie Sądu odstępnę, jakie ma uiszczyć konsument jest rażąco wygórowane. Sąd miał przy tym na uwadze, że osoba zapisująca się na studia i z nich rezygnująca musi zapłacić kwotę stanowiącą, jak wynika z tabeli opłat zawartej w Załączniku 1 do umowy, równowartość aż około 2-krotnej opłaty za miesiąc pobierania nauki w Wyższej Szkole (...) w P.. Kwota ta zdaniem Sądu jest wyjątkowo wygórowana, zarówno dla konsumenta będącego studentem, jak i w porównaniu z opłatami uiszczanymi za studia. W tym miejscu trzeba jednak zwrócić uwagę, że pozwany nie wskazał, aby odstępnę miało w jakikolwiek sposób rekompensować mu ewentualne koszty poniesione w związku z przygotowaniem do kształcenia studenta. Tym samym odstępnę jako takie jest zbyt wysokie.

Podkreślenia wymaga również fakt, iż zakwestionowana klauzula spełnia przesłanki określone w art. 385³ pkt 16 kc, zgodnie z którym w razie wątpliwości uważa się, że niedozwolonymi postanowieniami umownymi są te, które w szczególności nakładają wyłącznie na konsumenta obowiązek zapłaty ustalonej sumy na wypadek rezygnacji z zawarcia lub wykonania umowy. Stosownie bowiem do § 1 ust. 6 Umowy o warunkach odpłatności za studia pierwszego stopnia, do której przedstawiony przez powoda wzorzec stanowi Załącznik 1, Uczelnia może podjąć decyzję o zawieszeniu rekrutacji na kierunek studiów albo o nieuruchomieniu danego kierunku. Jeśli w takim wypadku konsument nie podejmie kształcenia na innym kierunku studiów i zrezygnuje z kształcenia w Uczelni, Uczelnia zwraca studentowi wszelkie wniesione przez niego opłaty. Student nie ma jednak w sytuacji określonej w powołanym § 1 ust. 6 wzorca prawa do odstępnego, tak jak pozwany - w oparciu o zakwestionowane postanowienie - za sam fakt odstąpienia studenta od umowy, co jest szczególnie uciążliwe w sytuacji, gdy konsument nie dokonał jeszcze żadnej wpłaty na poczet studiów. Zatem w przypadku, gdy to pozwany odstępuje od umowy nie ma on obowiązku uiszczenia odstępnego, natomiast rezygnujący konsument taki obowiązek posiada.

Z powyższych względów należy uznać, że zakwestionowane postanowienie jest sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta.

Dodania wymaga, iż przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron i zeznań świadka A. A., zgodnie z wnioskiem pozwanego, nie miałyby znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, a cały materiał niezbędny do wydania orzeczenia został zebrany w aktach sprawy. Podniesiona przez pozwanego okoliczność niestosowania wzorca w chwili wniesienia odpowiedzi na pozew oraz w chwili wniesienia pozwu zgodnie z treścią art. 479⁴⁰ kpc nie ma wpływu na bieg postępowania, zwłaszcza w sytuacji nie wykazania upływu czasu od zaniechania stosowania wzorca określonego w art. 479³⁹ kpc.

Z tych względów Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznał, że zakwestionowane postanowienie wzorca umownego stosowanego przez pozwanego w obrocie z konsumentami stanowi niedozwolone postanowienie umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. i zakazał jego stosowania na podstawie art. 479⁴² k.p.c.

O wysokości wpisu od pozwu i obciążeniu nim pozwanego na rzecz Skarbu Państwa orzeczono na podstawie art. 98 § 1 kpc. w zw. z art. 26 ust. 1 pkt 6 w zw. z art. 113 ust. 1 oraz art. 96 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2010r. Nr 90, poz. 594 ze zm.).

O kosztach zastępstwa procesowego orzeczono stosownie do wyniku sporu na podstawie art. 98 i 99 k.p.c.

Publikację prawomocnego wyroku na koszt pozwanego zarządzono na podstawie art. 479⁴⁴ k.p.c.

Należy wskazać, iż Sąd nie dopatrył się żadnych okoliczności, wobec zaistnienia których uzasadnionym byłoby się zastosowanie przepisu art. 103 kpc. Okoliczność złożenia przez powoda czterech pozwów zamiast jednego, wbrew twierdzeniom pozwanego, nie uzasadnia zasądzenia kosztów od powoda. Podkreślić trzeba, że odrębne rozpoznanie niniejszej sprawy nie powoduje większych kosztów po stronie pozwanej, albowiem w razie połączenia spraw do

wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia, w sytuacji ewentualnego przegrania sprawy koszty procesu zasądzone od strony pozwanej byłyby w tożsamej wysokości w każdej ze spraw.

SSO Maria Witkowska